COLOCVIU STRATEGIC

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE

Nr. 8 (LV)
Iulie 2006

EVOLUȚII ÎN SECURITATEA ECONOMICĂ A ROMÂNIEI ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII

Mr. Costin HINȚA-DOROFTEI

CONCLUZII

- *Este necesară cunoaşterea amănunțită a evoluțiilor din economia națională în efortul de a oferi soluții realiste riscurilor şi vulnerabilităților care pot influența starea de securitate a României.*
- *Cunoaşterea evoluțiilor din economia românească asigură înțelegerea trendului de evoluție a țării noastre în spațiul Uniunii European.*

1. Dinamica securității

„România – parte integrantă a civilizației euroatlantice, participant activ la noua construcție europeană – promovează, protejează şi apără democrația, acționează pentru accelerarea modernizării şi dezvoltării sale economice şi sociale, asigurarea unui standard de viață european.

Ca factor cumulativ şi de convergență transpartinică, securitatea națională urmăreşte să asigure starea de normalitate la care aspiră societatea – cetățenii, comunitățile şi statul – pe temeiul eforturilor ce vizează făurirea prosperității economice.

Se vizează, totodată, securitatea energetică şi cea alimentară, securitatea transporturilor şi a infrastructurii, securitatea mediului natural.

România trebuie să demonstreze că este capabilă să asigure diminuarea substanțială a decalajelor față de statele dezvoltate din spațiul comunitar – îndeosebi a celor referitoare la standardele de calitate a vieții “[1].

„O economie puternică, performantă şi competitivă, macro-stabilă, dinamică sub raportul ritmului de creştere şi adaptabilă funcțional, reprezintă un pilon important al securității, asigurând condiții pentru securitatea economică şi socială, interesul majorității populației pentru susținerea instituțiilor democratice şi baza necesară pentru promovarea inițiativelor vizând prosperitatea şi securitatea națiunii.

Dezvoltarea economică susținută, capabilă să genereze locuri de muncă şi să producă resurse pentru protecția socială, reprezintă singura cale aptă să conducă la reducerea semnificativă a decalajelor ce despart România de media europeană. Ea va contribui, totodată, la eliminarea sărăciei extreme ca fenomen, la reducerea substanțială a numărului oamenilor cu venituri situate sub pragul european al sărăciei şi la realizarea unui echilibru social capabil să stimuleze creşterea ponderii şi consolidarea clasei de mijloc. Realizarea, pentru prima dată în istoria României, a

unui sistem complex şi eficient de securitate socială, capabil să stimuleze munca, performanţa, capitalul şi solidaritatea participanţilor la procesele economico-sociale, va reprezenta o contribuţie esenţială la consolidarea securităţii naţionale. "[2]

„*România are nevoie de menţinerea pe o durată cât mai lungă a creşterii economice rapide, echilibrate şi durabile, de un sistem fiscal predictibil.*"[3]

Statutul de membru al Alianţei Nord-Atlantice, precum şi procesul complex de integrare în Uniunea Europeană pe care îl parcurge România asigură condiţii favorabile construirii unei economii moderne.

Dezvoltarea durabilă şi susţinută are la bază identificarea realistă a principalelor riscuri şi vulnerabilităţi cu care se confruntă economia românească în acest moment. Acest demers îl reprezintă şi obiectul lucrării de faţă, ce prezintă sintetic situaţia şi principalele probleme cu care se confruntă patru sectoare ale noii economii pe care vrem să o construim - socio-economic, productiv, infrastructurii şi cel al agriculturii şi al dezvoltării rurale.

2. Situaţia socio-economică

Populaţia României este într-un proces continuu şi lent de scădere, de la începutul anilor nouăzeci, astfel încât la recensământul populaţiei din anul 2002 s-a înregistrat o populaţie totală de cca. 21,7 mil.persoane, faţă de 22,8 mil. persoane la recensământul din anul 1992. În perioada 1999-2005, populaţia totală a scăzut de la 22,8 mil. persoane la recensământul din anul 1992. În perioada 1999-2005, populaţia totală a scăzut de la 22,5 milioane de persoane la 21,7 milioane. Scăderea demografică din ultimii ani a fost determinată atât de sporul natural negativ, cât şi de soldul negativ al migraţiei externe.

După numărul populaţiei, România face parte din categoria ţărilor mijlocii ale globului, iar faţă de UE-25 populaţia României reprezintă cca. 5%, fiind pe poziţia a şaptea după Polonia (38,2 mil. locuitori). În condiţiile unei scăderi drastice a natalităţii (de la 13,6 născuţi vii la 1000 de locuitori în anul 1990, la 10,0 la 1000 locuitori în 2004) şi a unei creşteri semnificative a mortalităţii (de la 10,6 decese la 1000 locuitori în 1990, la 11,9 la 1000 de locuitori în 2004), sporul natural al populaţiei a scăzut în mod accentuat de la 2,9 la 1000 de locuitori la –2,5 la 1000 locuitori în 1996.

Deşi a crescut comparativ cu perioada 1989-1991, durata medie a vieţii se menţine la valori scăzute în context european.

În perioada 2002-2004, durata medie a vieţii în România era de 71,32 ani, cu diferenţe accentuate masculin-feminin, ca urmare a creşterii morbidităţii masculine (67,7 ani pentru populaţia masculină şi 75,06 ani pentru populaţia feminină).

Comparativ, la nivelul UE – 15, durata medie a vieţii depăşeşte 75 ani pentru bărbaţi şi 80 ani pentru femei. De asemenea, diferenţe se înregistrează şi în durata medie a vieţii în mediul urban şi rural, ca urmare a accentuării discrepanţelor dintre cele două medii de rezidenţă (70,34 ani în rural faţă de 72,15 ani în urban). [4]

Structura populaţiei pe grupe de vârstă a înregistrat modificări importante, în primul rând, ca rezultat al scăderii continue a natalităţii începând cu anii '90. Piramida vârstelor pentru populaţia României în perioada 1990-2005 evidenţiază un proces lent, dar continuu, de îmbătrânire a populaţiei.

În aceste condiţii, se înregistrează o creştere a „presiunii" populaţiei vârstnice asupra populaţiei adulte – potenţial active, implicit asupra unor importante sisteme din societate (sănătate, asistenţă socială, bugetul asigurărilor sociale), cu implicaţii pentru politica economică şi socială.

În aceste condiţii, „presiunea" demografică este de 44 persoane vârstnice ce revin la 100 persoane angajate în muncă.

Schimburile în fluxurile migratorii au constituit, pe lângă sporul natural negativ, cea de a doua cauză care a influenţat actualele structuri ale populaţiei României. În special migraţia unor categorii importante din populaţia României (cu precădere populaţia înalt calificată şi pregătită) s-a intensificat.

Eliminarea vizelor pentru spaţiul Schengen, începând cu 1 ianuarie 2002, a determinat creşterea semnificativă a numărului de emigranţi. Migraţia temporară a forţei de muncă în străinătate se estimează a fi şi mai mare decât datele oficiale (în jur de 1,7 milioane în anul 2003).[5]

O situaţie îngrijorătoare o reprezintă creşterea continuă a migraţiei externe a populaţiei înalt calificate şi pregătite. România se confruntă din ce în ce mai

Mr. Costin Hinţa-Doroftei, licenţiat al Academiei de Studii Economice, Bucureşti, al ‚Academiei Forţelor Terestre „Nicolae Bălcescu", Sibiu, absolvent al studiilor universitare de masterat-Facultatea de Comandă şi Stat Major, din cadrul Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", este preocupat de studiul şi analiza aspectelor care determină starea securităţii economice a României.

mult cu aşa-numitul fenomen al „migraţiei creierelor”, în anul 2004, peste un sfert din forţa de muncă emigrantă având studii superioare.

Declinul economic general al ţării, în special cel industrial, a generat un nou tip de migraţie: din mediul urban către mediul rural, necunoscut în ţările Europei Occidentale.

Migraţia internă s-a accentuat în perioada 1999-2004, crescând de la 275,7 mii persoane la 369,9 mii persoane, iar fluxurile migratorii au înregistrat un sold negativ în mediul urban şi pozitiv în mediul rural.

Guvernul României a implementat în ultimii ani politici macroeconomice care au vizat susţinerea creşterii economice. O politică fiscală disciplinată, care a completat o politică monetară strânsă şi susţinută de un progres semnificativ al reformelor economice, a condus la îmbunătăţirea climatului de afaceri şi a caracterului funcţional al economiei româneşti. Printr-o coordonare a acestora a rezultat o creştere în ritmuri ridicate a PIB, însoţită de reducerea pronunţată a inflaţiei şi de menţinerea deficitelor fiscale şi de cont curent în limite sustenabile.

Dacă în anul 2000 creşterea reală a PIB a fost de numai 2,1%, în perioada 2001-2004 ritmul mediu de creştere a fost de 6,1 %, în 2004 înregistrându-se o creştere economică puternică de 8,3%.

O evoluţie pozitivă a fost înregistrată şi de indicatorul PIB/loc., care a crescut de la 1.795,3 euro în anul 2000 la 2.718,3 euro în anul 2004.

Evoluţiile monetare şi mişcările cursului de schimb al leului din ultimii patru ani au reflectat progresele pe care România le-a făcut în planul stabilizării macroeconomice şi financiare, precum şi în cel al schimbărilor structurale şi comportamentale din economie.

La data de 1 iulie 2005, moneda naţională a României, leul, a fost denominată astfel încât 10.000 lei vechi, aflaţi în circulaţie la această dată, au fost preschimbaţi pentru un leu nou. BNR a pus în circulaţie noile bancnote şi monede începând cu data de 1 iulie 2005. BNR consideră că strategia de dezinflaţie treptată a fost şi a rămas cea adecvată, iar ţintirea inflaţiei este cadrul potrivit de politică monetară pe termen mediu pentru România.

Un element de risc care grevează cheltuielile bugetare cu datoria guvernamentală este indus de garanţiile acordate de stat pentru creditele externe contractate de companii cu capital majoritar de stat sau privat. Rata eşecului (calculată ca raport dintre plăţile făcute din buget pentru companii şi serviciul total aferent creditelor externe garantate de stat) a scăzut de la 40,6% în 2000 la 12,6% în 2004.

În perioada 1999-2004, populaţia ocupată a României a scăzut cu 1,618 milioane de persoane, adică cu 15%. Practic, cu excepţia următoarelor domenii: construcţii, tranzacţii imobiliare, închirieri şi activităţi servicii prestate în pricipal întreprinderilor, sănătate şi asistenţă socială, comerţ, administraţie publică şi apărare, hoteluri şi restaurante, populaţia ocupată a înregistrat scăderi.[6]

Evoluţia productivităţii muncii (PIB la paritatea puterii de cumpărare/persoană ocupată) a înregistrat un trend pozitiv, dar, cu toate acestea, în anul 2004 productivitatea înregistrată în UE-25 este superioară, ceea ce demonstreză necesitatea găsirii pârghiilor adecvate pentru îmbunătăţirea valorii acestui indicator.

Deficitul contului curent a înregistrat o deteriorare mai accentuată în anul 2004, atingând 5,1 miliarde euro, respectiv 8,7% din PIB, pe fondul adâncirii deficitului comercial – ca efect al dublării ritmului anual de creştere a importurilor.

În perioada 1999-2004, volumul comerţului exterior a crescut cu peste 152%, respectiv de la o valoare cumulată (export şi import) de circa 17,9 miliarde euro în 1999 la 45,2 euro în anul 2004.

Cu toate acestea, comparativ cu statele membre ale UE, şi chiar cu noile state membre, volumul comerţului exterior este redus (în anul 2004, volumul comerţului exterior al Republicii Cehe era de 107,5 miliarde euro, al Ungariei de 93,1 miliarde euro, iar al Poloniei de peste 130 miliarde euro).

În perioada 2001-2004, evoluţia comerţului exterior a fost supusă influenţei combinate a unei serii de factori interni şi externi, dintre care: revigorarea economiei ce a favorizat sporirea exporturilor şi importurilor; ani agricoli nefavorabili, ca urmare a secetei prelungite; dependenţa încă mare a creşterii producţiei industriale de importuri, în special energetice şi de completare; încetinirea masivă a creşterii economice mondiale şi amânarea relansării în zona euro; menţinerea la un nivel ridicat a preţurilor unor resurse energetice; blocarea fluxurilor comerciale cu unele zone cu sensibilitate politică; inversarea raportului de paritate dintre euro şi dolarul SUA, precum şi evoluţia cursului de schimb al monedei naţionale faţă de euro.

Importurile au înregistrat o creştere de circa 164% în anul 1999. Dinamica cea mai accentuată a înregistrat-o importul de produse ale industriei construcţiilor de maşini, datorită eforturilor de modernizare a economiei şi de retehnologizare a industriei, inclusiv pe calea aportului de bunuri de investiţii promovate de pătrunderea capitalului străin.

Balanţa comercială a înregistrat permanent deficite în perioada 1999-2004 de 1,9 miliarde euro în 1999 şi un maxim de 7,4 miliarde Euro în 2004, ca urmare a creşterii dependenţei economiei româneşti de materiile prime şi energia de import, precum şi a sporirii accentuate a importurilor de maşini şi utilaje, care au beneficiat în aproape întreaga perioadă de anumite facilităţi fiscale şi vamale, inclusiv cele legate de promovarea investiţiilor străine.

Media anuală a investiţiilor străine directe nete a nerezidenţilor în România pe ultimii şase ani a fost de

1.958 milioane euro, comparativ cu 478,6 milioane euro, media anuală realizată în perioada 1991-1998.

În anul 2004 a fost atins un record absolut în ceea ce priveşte capitalul atras, respectiv 5.183 milioane euro, această performanţă situând România pe locul 1 în ţările din Europa de Sud-Est şi pe locul 2 în ţările din Europa Centrală şi de Est după Polonia, reuşind să devanseze Ungaria şi Cehia.

Prin aderarea la Uniunea Europeană, România îşi va spori gradul de atractivitate ca ţară de destinaţie pentru investiţii străine directe, atât pentru cele realizate de companiile din state membre ale UE, cât şi pentru cele provenind din ţări nemembre ale UE.

Prognoza, privind dezvoltarea macroeconomică pe perioada 2007-2013, se bazează pe ipoteza că ritmurile de creştere economică ale principalilor parteneri comerciali ai României nu vor înregistra declinuri majore şi că nu vor fi şocuri negative puternice ale mediului economic internaţional. Se aşteaptă ca aderarea la UE să accelereze dezvoltarea economică şi socială a României. Potenţialul intern de capital şi de forţă de muncă vor susţine o creştere continuă şi sustenabilă, concomitent cu trendurile manifestate la nivel mondial, şi anume: globalizarea, dezvoltarea tehnologiilor de comunicare şi informaţii, asigurarea protecţiei mediului.

În aceste condiţii, proiecţiile macroeconomice estimează că produsul intern brut va creşte în medie cu 5,5%, la începutul perioadei putând înregistra ritmuri peste medie, în vederea reducerii decalajelor economice şi sociale dintre România şi statele membre ale UE. Creşterea economică se va baza pe cererea internă şi, în special, pe investiţii care vor avea susţinere financiară atât guvernamentală, cât şi din fondurile structurale de la UE prevăzute pentru această perioadă.

Creşterea economică în următorii ani va fi susţinută de cererea internă; exportul net va avea, în general, o contribuţie negativă, însă, la un nivel redus faţă de anii anteriori (între 0,6 şi 1,5 procente).

Investiţiile se aşteaptă să aibă o creştere semnificativă, care să contribuie la modernizarea economiei, infrastructurii, concomitent cu asigurarea protecţiei mediului. Se aşteaptă ca majorarea să fie susţinută de fluxuri mai puternice de investiţii străine directe, acces facil la finanţare internă şi externă, alături de un nivel ridicat de absorbţie a fondurilor europene. Astfel, se estimează că formarea brută de capital fix va creşte cu un ritm mediu anual de circa 10%. În aceste condiţii, rata de investiţie se va majora de la 23,6% din PIB în 2006 la 31%.

Comerţul exterior se aşteaptă să se dezvolte în continuare în ritmuri susţinute, superioare creşterii PIB. Se aşteaptă ca, în contextul statutului României de membră a UE, orientarea geografică a fluxurilor comerciale să conducă la consolidarea poziţiei ţărilor membre UE ca principale partenere comerciale ale României. Exporturile de bunuri şi servicii vor creşte în medie cu 9,5% anual, în timp ce importurile de bunuri şi servicii cu 9,7%, ceea ce va influenţa negativ balanţa comercială.

Se aşteaptă ca deficitul contului curent, ca procent din PIB, să se situeze în limite sustenabile. Integrarea în Uniunea Europeană creează premise solide pentru asigurarea sustenabilităţii deficitului de cont curent, atât prin ponderea importantă a influxurilor de investiţii străine directe, cât şi prin utilizarea fondurilor provenite din transferurile de la UE.

Pentru perioada 2007-2013, menţinerea unei inflaţii (măsurată prin indicele preţurilor de consum) în limite, respectiv 2-3%, reprezintă un obiectiv important în contextul îndeplinirii criteriului de la Maastricht, de convergenţă nominală. Procesul de dezinflaţie va trebui să aibă o pantă puternică, pentru ca, începând cu anul 2009, creşterea preţurilor să se situeze constant sub sau în jurul limitei de 3%. Acest lucru este posibil în condiţiile dezvoltării unei discipline fiscale stricte, în vederea eliminării arieratelor financiare, eficientizării activităţii în acele companii furnizoare de utilităţi care vor continua să deţină poziţii de monopol, precum şi menţinerii unei politici restrictive ale veniturilor şi a unei politici monetare strânse care să asigure realizarea obiectivului de ţintire a inflaţiei.

3. Situaţia sectorului productiv

Creşterea economică durabilă şi îmbunătăţirea standardului de viaţă al populaţiei sunt determinate de dezvoltarea competitivităţii economiei în contextul provocărilor mondiale (globalizarea economiei, deschiderea pieţelor internaţionale, schimbările tehnologice rapide), provocări ce trebuie să fie transformate în oportunităţi de economia românească. Analiza factorilor de competitivitate şi identificarea problemelor cu care se confruntă România în scopul găsirii soluţiilor optime pentru rezolvarea acestora reprezintă o necesitate pentru evaluarea potenţialului economic viitor al ţării.

În ultimii cinci ani, România a înregistrat o stabilitate macroeconomică esenţială pentru dezvoltarea durabilă a ţării, marcată de o creştere consistentă a PIB, bazată pe investiţii, exporturi şi mai puţin pe consum. Un element pozitiv care arată schimbările structurale care au avut loc în România este reprezentat de creşterea constantă a ponderii sectorului privat în PIB, care a ajuns la 70% în 2004 faţă de 63,7% în anul 1999.

Evoluţia productivităţii muncii (PIB la paritatea puterii de cumpărare/persoană ocupată) a înregistrat un trend pozitiv, dar, cu toate acestea, în anul 2004 productivitatea economiei româneşti reprezenta numai 35,3% din productivitatea înregistrată în UE-25, ceea ce demonstrează necesitatea găsirii pârghiilor adecvate pentru îmbunătăţirea valorii acestui indicator.[7]

Productivitatea muncii în industrie a crescut în medie cu 11,6% pe an în perioada 2000-2003, procent superior multor alte ţări din regiune.[8]

Deşi acest indicator a avut o evoluţie pozitivă în toată această perioadă, trend păstrat şi în 2004 (11,9%), România se situează în urma mediei ţărilor UE, inclusiv a unor ţări din regiune, pentru cele mai multe din activităţile economice. Creşterea productivităţii depinde nu numai de dezvoltarea tehnologică, dar şi de creşterea calităţii produselor, a marketingului şi a aplicării rezultatelor cercetării, dar şi a altor surse care determină majorarea valorii adăugate pentru produsele realizate.

Motoarele creşterii economice din ultimii ani au fost reprezentate de export şi de investiţii. Exportul României a avut o evoluţie marcant pozitivă în perioada 2000-2004, dar s-a bazat în mare măsură pe produse cu valoare scăzută. Cel mai mare volum de exporturi s-a înregistrat în industria confecţiilor textile, în care predomină activitatea de perfecţionare activă (lohn), urmată de industria metalurgică, în care se realizează în special oţeluri inferioare şi mai puţin oţeluri speciale. Trebuie remarcat însă că s-au înregistrat progrese şi în ceea ce priveşte exportul de produse ale industriei de echipamente, aparate radio, televiziune şi comunicaţii, ale industriei de maşini şi aparate electrice şi industriei de mijloace de transport (în special automobile), sectoare caracterizate de produse cu valoare adăugată crescută.

Creşterea competitivităţii produselor româneşti, înregistrată începând cu anul 2004, s-a reflectat în schimbarea structurii exportului de produse industriale. Astfel, exportul de produse de joasă tehnologie şi cel de resurse a scăzut, în timp ce exportul de produse de medie tehnologie a crescut simţitor. Deşi în 2004 ponderea produselor de înaltă tehnologie a avut o creştere semnificativă, după acest an nu s-au mai produs modificări deosebite.

În ceea ce priveşte importurile, ponderea produselor cu înaltă şi medie tehnologie este aproximativ egală cu cea a produselor de joasă tehnologie. Aceasta demonstrează că în România tehnologia este în mare parte importantă, nefiind decât în mică măsură creată la nivel local, iar atunci când este disponibilă, inovaţia este dificil de promovat şi transferat către firmele productive.

Valoarea mare a volumului importurilor din ultimii ani, care a determinat solduri comerciale negative, s-a datorat în primul rând importurilor de maşini şi aparate industriale destinate modernizării capacităţilor industriale şi realizării de noi investiţii, ceea ce a implicat în mare măsură importul de tehnologie din ţările dezvoltate industrial şi mai puţin producerea de tehnologie nouă în ţară. În concluzie, se poate afirma că, în mare măsură, produsele româneşti oferite la export sunt competitive prin cost şi nu prin inovare.

Costul scăzut al forţei de muncă este sursa dominantă de avantaj competitiv, un avantaj care va scădea progresiv odată cu aderarea la UE, determinând astfel ca principală direcţie de acţiune încurajarea cercetării interne şi a inovării care va avea ca rezultate benefice reducerea importurilor de tehnologii şi echipamente şi creşterea valorii adăugate brute a produselor atât pentru piaţa internă, cât şi pentru export.

Conform Eurostat, salariul minim pe economie în România era de 86 euro la 1 iulie 2005, uşor mai ridicat decât în Bulgaria (77 Euro), dar mult mai mic decât în ţările recent membre ale UE.

Investiţiile reprezintă o forţă motrice importantă pentru dezvoltarea economiei. Investiţiile străine directe pot aduce o creştere substanţială a productivităţii prin faptul că aduc nu numai tehnologia proprie, dar şi cea mai bună practică. În ultima perioadă s-a manifestat o creştere a volumului de investiţii străine directe (ISD) în România, fluxul de ISD totalizând 4.098 milioane euro (conform Balanţei de plăţi a Băncii Naţionale a României), ceea ce reprezintă o creştere cu peste 111% faţă de cifrele anului 2003. România a micşorat astfel decalajul şi a intrat în competiţie cu ţări performante în atragerea ISD din Europa Centrală şi de Est.

Orientarea investitorilor străini în special către industrie se datorează avantajelor oferite de România în acest domeniu (preţul terenului redus, comparativ cu celelalte ţări din regiune, forţa de muncă ieftină şi calificată în domeniul industrial, capacităţi de producţie, tradiţie). Pe de altă parte, amplitudinea creşterii ISD a fost afectată, într-o mare măsură, de gradul de dezvoltare a infrastructurilor de transport, comunicaţii şi energetice, care nu sunt la nivel european şi nu asigură realizarea în cele mai bune condiţii a activităţii economice a ţării.

Infrastrucura de transport a României a cunoscut o dezvoltare continuă, nereuşind însă să atingă parametrii ceruţi de o economie europeană competitivă. Astfel, densitatea drumurilor publice şi cea a căilor ferate în exploatare se află sub media ţărilor UE.

Extinderea permanentă şi susţinută a pieţei tehnologiei informaţiei şi comunicaţiilor (TIC) constituie un factor important care contribuie la dezvoltarea infrastructurii informaţionale şi la creşterea competitivităţii economiei. România înregistrează, conform ultimului studiu EITO (European Information Technology Observatory) una dintre cele mai mari dinamici la nivel

regional. Cu toate acestea, cheltuielile totale cu TIC ca procentaj din PIB a atins maxim 1,34% în 2004, mult sub media UE-15 (3%).

Dezvoltarea sectorului energetic, infrastructura de bază a economiei naţionale, asigură necesarul de energie a ţării şi furnizează excedente pentru export, prin realizarea interconectării la reţelele europene. În ceea ce priveşte dezvoltarea pieţei de energie, România a depăşit multe dintre ţările foste socialiste.

Prin continuarea privatizării întreprinderilor de stat din economie se aşteaptă întărirea disciplinei financiare şi dispariţia arieratelor, retehnologizarea întreprinderilor, reducerea costurilor de producţie, creşterea calificării profesionale a salariaţilor. De aceea, în România acest proces a fost intensificat în ultimii ani, o mare parte a industriei prelucrătoare fiind deja privatizată.

În România, activitatea de cercetare, dezvoltare şi inovare (CDI) are la bază existenţa unei tradiţii valoroase, acoperind în prezent peste 50 de domenii ştiinţifice şi tehnologice specifice şi menţinând un nivel anual relativ stabil al activităţii şi rezultatelor. Activităţile de cercetare-dezvoltare continuă să se desfăşoare, în cea mai mare parte, în sectorul public (peste 60%). În anul 2003, ponderea cercetătorilor români era de 3,13 la 1000 persoane din populaţia ocupată, de două ori mai mică decât cea din UE-15. Un factor care poate determina creşterea competitivităţii activităţii este reprezentat de ponderea mare a cercetătorilor din domeniul ştiinţelor tehnice şi inginereşti.

Problemele cu care se confruntă domeniul sunt: finanţarea insuficientă din fonduri publice (0,4% din PIB în 2004); infrastructura de cercetare-dezvoltare depăşită (decalajul dotărilor faţă de standardele actuale este de 5-10 ani); neadaptarea la condiţiile concurenţiale de piaţă, reducerea numărului şi creşterea mediei de vârstă a cercetătorilor. O altă problemă majoră este legătura încă slabă dintre cercetare şi economie şi capacitatea relativ redusă de valorificare a rezultatelor cercetării.

Calitatea instruirii şi dobândirea unor noi abilităţi de către forţa de muncă devin din ce în ce mai importante ca factori de competitivitate. Din punct de vedere al educaţiei, în România s-a înregistrat o creştere permanentă a ponderii populaţiei între 25 şi 64 ani având cel puţin studii secundare şi superioare, de la 67,9% în 1999 la 70,5% în anul 2003, mai mare chiar decât a multor alte ţări europene. Din păcate, ponderea celor cu studii superioare încheiate, deşi în creştere (de la 8,7% în 1999 la 9,6% în 2003) este mult mai scăzută faţă de economii dezvoltate: SUA –27,7%, Franţa 16,4%, Germania 15%, Marea Britanie 15,4%. În ceea ce priveşte educaţia continuă şi formarea profesională, oferta de instruire tinde să se concentreze pe programe pentru aptitudini generale (utilizare computer, limbi străine, contabilitate etc.) şi mai puţin pe aptitudini specifice.

Sectorul IMM este un sector dinamic cu mare capacitate de adaptare la cerinţele pieţei, care a determinat crearea de noi locuri de muncă şi care absoarbe forţa de muncă disponibilizată din celelalte sectoare ale economiei. La sfârşitul anului 2004, cu un număr de 403.000 IMM-uri private active, sectorul IMM din România înregistra o creştere semnificativă, faţă de anul 2004, iar numărul de angajaţi din IMM era de 2.349.725 de salariaţi, cu 10% mai mulţi decât la sfârşitul anului precedent. Având în vedere că un mare număr de IMM sunt nou create, se poate spune că în România există un spirit întreprinzător bine dezvoltat, care necesită însă mai multă educaţie economică şi de cunoaştere a potenţialului pieţei, în special în sfera serviciilor. Astfel, la sfârşitul anului 2004, jumătate din totalul salariaţilor erau angajaţi în întreprinderi mici şi mijlocii. În ceea ce priveşte orientarea activităţii IMM-urilor, se constată o creştere a ponderii IMM cu activitate industrială de la 12,7% în 2000 la 13,6% în 2004 şi diminuarea ponderii firmelor cu activitate exclusivă de comerţ de la 64,1% în 2000 la 53,2% în 2000 la 47,4% în 2004 (sursa: INS şi Raportul anual al sectorului IMM din România, ediţia 2005, publicat de ANIMMC).

Competitivitatea economiei este intrinsec determinată de calitatea produselor şi serviciilor ca ansamblu al caracteristicilor care conferă aptitudinea unui produs/proces/serviciu, de a satisface necesităţi exprimate şi implicite. La nivel naţional eforturile au fost focalizate pe transpunerea în legislaţia internă a reglementărilor europene şi asigurarea condiţiilor de implementare a acestora, la nivelul cerinţelor şi exigenţelor comunitare.

Situaţia actuală în economia globală influenţează semnificativ producţia industrială din Europa Centrală şi de Est. Producţia scade în Polonia şi Ungaria şi creşte uşor numai în Republica Cehă. Motivul îl reprezintă continua provocare legată de investiţiile internaţionale, de cadrul macroeconomic specific zonei, de factorii ce pot influenţa competitivitatea (inovarea, ştiinţa şi tehnologia, capitalul uman, piaţa muncii, cadrul concurenţial pentru afaceri).

În timpul perioadei de conducere centralizată a economiei, toate ţările central şi est-europene au acordat o atenţie deosebită producţiei maşinilor industriale (Bulgaria, România, Republica Cehă, Slovacia, Ungaria, Slovenia, Polonia). Dezvoltarea industriei grele a fost una dintre priorităţile economiei planificate. Datorită dependenţei de ciclurile economice, sectorul a suferit o puternică transformare şi o recesiune după 1989.

Industria a înregistrat în anul 2004 o pondere de 27% din PIB, o contribuţie de 98% la exportul României şi o capacitate însemnată de asigurare de locuri de muncă (la finele anului 2004, în industrie

lucra 23,10% din populația ocupată din economia națională).

Industria prelucrătoare constituie componenta principală a industriei din România, acoperind, în anul 2004, 83,14 din volumul de activitate industrială şi în care îşi desfăşoară activitatea 85,43% din personalul ocupat în industrie.

Numărul mediu de salariați în industria prelucrătoare (pe baza datelor Camerei de Comerț şi Industrie a României şi Municipiului Bucureşti) a scăzut continuu în perioada 1999-2003, respectiv de la 1628 mii persoane în 1999 la 1511 mii persoane în 2003 şi 1491,2 mii persoane în 2004. Comparativ cu perioada 1990-1999, se remarcă o aplatizare a descreşterii numărului de personal, în corelare cu creşterea industrială.[9]

În anul 2004, în industrie activau 1370 societăți mari, totalizând 1.114.902 angajați şi societăți mici şi mijlocii, cu 831.582 angajați. Cifra de afaceri a societăților mici şi mijlocii în industrie reprezintă 30,7% din total cifră de afaceri în industrie în anul 2004, comparativ cu 27,7% în anul 2001.

Productivitatea muncii în industrie a avut o evoluție crescătoare atât datorită descreşterii numărului de personal angajat, dar şi ca rezultat al investițiilor pentru modernizarea fluxurilor de fabricație şi unei mai bune organizări a muncii, bazată pe un management mai performant. În perioada 1999-2004, productivitatea muncii a crescut de 1,26 ori. Cu toate acestea, nivelul de productivitate în industria prelucrătoare este de cca. 4,5 ori mai mic decât media din UE.

4. Situația infrastructurii

Prin aşezarea sa geografică, România reprezintă o zonă de intersecție a mai multor magistrale de transport, care leagă nordul de sudul Europei şi vestul de estul acesteia. Pe de altă parte, rețeaua de transport din România asigură legătura dintre rețeaua de transport comunitară şi rețeaua de transport a statelor necomunitare vecine, din Europa de Est şi Asia.

România este străbătută de următoarele coridoare pan europene:

- Coridoarele terestre nr. IV şi IX, (rutiere şi feroviare) care au ca nod comun capitala țării, Bucureşti;
- Coridorul VII, fluviul Dunărea, calea navigabilă interioară ce asigură legătura între Marea Neagră şi Marea Nordului.

În conformitate cu prioritățile identificate de Grupul la Nivel Înalt asupra TEN-T şi de Decizia comună a Parlamentului şi a Consiliului European, autostrada maritimă a Mediteranei de Sud-Est va avea o ramificație şi spre Marea Neagră.

Prioritățile la nivelul Uniunii Europene cu privire la rețeaua TEN-T, având ca orizont anul 2011, pentru România, sunt:

- autostrada Nădlac-Sibiu, cu continuarea spre Bucureşti şi Constanța;
- calea ferată Curtici-Braşov;
- eliminarea ştrangulărilor de pe Dunăre.

Deşi au fost demarate o serie de programe de reabilitare şi construcție de noi infrastructuri de transport, sistemul de transport românesc este încă insuficient dezvoltat şi de calitate slabă, comparativ cu statele membre UE şi cu unele țări est-europene. Cu toate acestea, volumul total al transportului de mărfuri rutier, feroviar şi pe căile navigabile interioare rămâne foarte ridicat (exprimat în 1000 tone-km/PNB, pentru anul 2001): 1390 față de media comunitară de 252 sau unele state membre (Cehia 1325, Ungaria 637, Slovenia 432), ceea ce are ca urmare o suprasolicitare a infrastructurii de transport existente.

Deşi în perioada 1995-2004, rețeaua drumurilor publice modernizate din România a înregistrat creşteri, densitatea drumurilor publice (33,3 km/ 100km pătrați în 2004) continuă să fie foarte scăzută, comparativ cu media țărilor UE (116 km/100 km pătrați în 2002) sau chiar cu unele dintre noile state membre (79,9 km/100 km pătrați în Polonia). Până în prezent, au fost realizați 211 km de autostrăzi: A1 - Bucureşti-Piteşti 95,8 km, A2 - Feteşti-Cernavodă 17,5 km şi A2 - Bucureşti-Drajna 97,3 km. De asemenea, a fost demarat programul de centuri de ocolire a oraşelor mari, precum şi programul de reabilitare a drumurilor naționale.

Transporturile, ca activitate cu valoare adăugată din sfera serviciilor, vor trebui să facă față provocării rezultate din viitoarea dezvoltare economică şi, implicit, creşterii traficului fără degradarea calității serviciilor de transport şi ținând seama de protejarea mediului înconjurător.

Efectul direct al transporturilor în economie porneşte de la premisa creşterii ponderii activității de transport în PIB de la 7% în prezent la minimum 10% în anul 2015.

5. Situația sectorului agriculturii şi a dezvoltării rurale

Suprafața agricolă a României a fost în anul 2002 evaluată la 14.836 mii ha reprezentând 62,2% din suprafața totală a fondului funciar. Suprafața arabilă reprezintă 39,4% din suprafața totală a fondului

funciar. În anul 2003, suprafața agricolă a României a fost de 14717,4 mii ha, în scădere cu 119,2 mii ha față de anul 2002 şi cu 13,3 mii ha față de nivelul anului 1999.

Contribuția agriculturii la producția finală a economiei naționale se situează în perioada 1998-2002 între 13,5% (1998) şi 12,8% (2002).

Productivitatea muncii, comparativ cu media națională (calculată prin raportul dintre valoarea adăugată brută în prețuri 2003, şi populația în vârstă de peste 15 ani) a avut o evoluție puternic descendentă în perioada 1998-2002, înregistrând un nivel de 25,7% în 2002 față de 42,3% în 1998. Altfel spus, decalajul de productivitate a muncii între economia națională şi agricultură variază de la 2,37:1 (1998) la 3,64:1 (2000).

În perioada 1998-2003, deficitul comercial agroalimentar s-a accentuat, atingând valoarea de 1.037,4 milioane euro în anul 2003. Ponderea exporturilor agricole în totalul exporturilor României a oscilat în această perioadă între 3-5%, iar ponderea importurilor agroalimentare în totalul importurilor a fost de 6-8%.

Structura mporturilor relevă, practic, domeniile de minimă eficiență a agriculturii şi industriei alimentare româneşti. Principalele grupe de produse agroalimentare importate (70-80% din total în perioada 1998-2003) au fost: carne (în special de pasăre), tutun, zahăr, preparate alimentare, fructe, cereale (în anii cu producții foarte mici, datorate secetei), cafea şi ceai, grăsimi şi uleiuri, conserve din legume şi fructe.

În perioada 1998-2003, deficitul comercial a oscilat puternic, atingând un nivel maxim în anul 2003 (1.037 milioane euro).

Ponderea persoanelor din mediul rural ocupate în agricultură, deşi în scădere, de la 73,3% în 1999 la 63,5% în 2004, continuă să rămână foarte ridicată ducând la practicarea pe scară largă a agriculturii de subzistență.

Situația actuală a agriculturii româneşti se caracterizează prin multiple probleme de ordin economico-social, printr-o fărâmițare excesivă a terenului (în peste 40 milione de parcele), precum şi prin existența a numeroase gospodării neviabile din punct de vedere economic. Modificările structurale care au avut loc în agricultura României, în ultimii 15 ani, au avut ca efect trecerea în proprietatea privată a peste 96% din terenurile agricole şi formarea de exploatații mici şi mijlocii; lipsa de viabilitate economică a multora dintre acestea evidențiază faptul că procesul de reformă este departe de a se fi încheiat.

NOTE:

[1] Parlamentul României, ,,Strategia de securitate națională a României", Bucureşti, 2006, p. 2.
[2] Ibidem, p. 27.
[3] Guvernul României, ,,Strategia post-aderare 2007-2013", Bucureşti, 2006.
[4] Guvernul României, ,,Recensământul Populației şi Locuințelor", Bucureşti, martie 2002.
[5] Estimări ale Oficiului Internațional pentru Migrații. Numai în Italia, de exemplu, s-au înregistrat în 2003 peste 100.000 de muncitori români cu permis oficial de lucru.
[6] Institutul Național de Statistică, Ancheta forței de muncă în gospodării (AMIGO); datele pentru 2002 şi 2003 au fost estimate pe baza rezultatelor Recensământului Populației şi Locuințelor din martie 2002 şi nu sunt comparabile cu seria de date din anii precedenți. România pe ultimii şase ani a fost de 1.958 milioane euro, comparativ cu 478,6 milioane euro, media anuală realizată în perioada 1991-1998.
[7] Eurostat, 2005.
[8] CANSTAT 4/2003.
[9] Sursa: Institutul Național de Statistică.

PROPUNERE

Aşezarea, la baza oricărui studiu de securitate a României, a concluziilor oferite de analiza detaliată a stării economice a acesteia.

***COLOCVIU STRATEGIC* este o publicație a Centrului de Studii Strategice de Apărare şi Securitate ce include rezumate ale temelor de cercetare ştiințifică, conferințelor, simpozioanelor, seminariilor, meselor rotunde, opinii şi puncte de vedere ale unor personalități din armată şi societate, din țară şi străinătate, implicate în cercetarea ştiințifică din domeniul securității.**

Publicație realizată cu sprijinul Editurii şi Tipografiei Universității Naționale de Apărare „Carol I"
Tehnoredactare computerizată: Mirela ATANASIU
Supliment al revistei *IMPACT STRATEGIC*
ISSN: 1841-7396; B: 100/1265

Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate
Şos. Panduri, nr. 68-72, Sector 5, Bucureşti
Telefon: 319.56.04, Fax 319.55.93
e-mail: cssas@unap.ro
http://cssas.unap.ro